

Landbrugstoldens Historie.*)

Af H. Hertel.

(Sluttet fra Side 174).

Den Periode, i hvilken de forskellige europæiske Stater efterhaanden ophævede eller nedsatte deres Toldsatser overfor hverandre og altsaa paa det økonomiske Omraade indledede en Æra med udvidet Samhandel, Fred og Forstaaelse, var samtidig en Periode, da Evropa genlød af Krigslarm. Fra det 19. Aarhundredes Midte er Blad efter Blad af Verdenshistorien fyldt med Krigsberetninger: Krimkrigen 1854—55, det indiske Oprør 1857, den italienske Krig 1859 og den amerikanske Borgerkrig 1861, Polakernes Opstand 1863, den dansk-tyske, den preussisk-øst-rigske og den fransk-tyske Krig. Denne 20-aarige Krigsperiode øvede en stærk Indflydelse paa Produktionen og Omsætningen, den var ledsaget af stigende Priser og gode Kaar for Landbruget. Dettes Fremgang bidrog mægtigt til at gøre Europas Landmænd modtagelige for Frihandelens Lære. 10

Saa stilnede Krigslarmen af, og naar den russisk-tyr-kiske Krig i 1877 undtages, kom der i over 30 Aar en uafbrudt Fredsperiode. I denne Fredsperiode vendte Bladet sig for Landbruget, daarlige Aar og Krisetider brød ind over det, fornehmelig fremkaldte ved den voksende Mængde af Landbrugsprodukter, der i 1870'erne sendtes til Evropa. Først aabnedes de russiske og transatlantiske

*) Dette Foredrag blev udarbejdet til Afholdelse paa Konsulentmødet i Oktober Maaned 1910, men blev ikke holdt, da Mødets Dagsorden helt blev beslagnet af andre Emner.

Kornkamre for Evropa,*) dernæst blev i 80'erne de over-
søiske Landes store Kvægrigdomme saa at sige bevægelige
ved Transportmidlernes Udvikling, ved den storartede Or-
ganisation af Handelen med Landbrugsprodukter, ved en
Række betydningsfulde Opfindelser (Frysningsmetoder
etc.) og ved Fragtsatsernes enorme Fald.**) De gamle Be-
greber om nær og fjærn blev omformede ved Transport-
midlernes fænomene Udvikling, Landene og Verdens-
delene rykkede saa at sige ind paa Livet af hverandre, og
det evropæiske Landbrug blev i stedse stigende Grad un-
derkastet en Verdenskonkurrence, der førte faldende Pri-
ser med sig. Havde Fremgangen i det 19. Aarhundredes
Midte gjort Landmændene modtagelige for Frihandelens
Lære, gjorde Tilbagegangen dem nu, naar enkelte Lande
som t. Eks. Danmark undtages, til Tilhængere af Protek-
tionismen.

Denne fandt samtidig talrige og skarpsindige Tals-
mænd indenfor den økonomiske Litteratur. Særlig fra
det 19. Aarhundredes Midte fremstod der en ny Skole, *den*
historiske kaldet, fordi den lægger Vægten paa Kontinui-
teten i Samfundslivet. Den hævder, at en Nations Styrelse,
Love, Institutioner maa afpasses med nøje Hensyntagen
til dens gennem Tiderne udviklede Forhold, den er mod
alle »absolute« Løsninger paa Samfundslivets Omraader,
og den vender sig derfor dels mod den tidligere herskende
Filosofi, der var kosmopolitisk og lærte, at der gaves en for
alle Folk og til alle Tider fælles Naturet, dels mod den

*) Kun et Par Tal til Belysning heraf: Den samlede Udførsel af
Korn og Mel fra Nordamerikas forenede Stater var i 1868—69 $10\frac{1}{2}$
Mill. danske Tønder, men i 1879—80 72 Mill. Tdr.; fra Britisk Indien
var Hvedeeksporten i 70'ernes Begyndelse 6 à 700,000 Cwts., medens
den i Gennemsnit af deres sidste Femaar var $3\frac{1}{2}$ Mill. Cwts.; Rus-
land udførte af Mel og Korn i Gennemsnit af Aarene 1866—70 ca.
20 Mill. Tdr., men i Aarene 1876—80 ca. 49 Mill. Tdr.

**) I Begyndelsen af 1890'erne gav en Hvedepris af 28 sh. i
London den amerikanske Landmand det samme Nettoudbytte som
50 sh. i 70'ernes Begyndelse, fordi Fragtomkostningerne til England
var gaaet 22 sh. ned pr. quarter.

klassiske, den Adam Smith'ske Nationaløkonomi med dens Lære om, at alle økonomiske Skranker mellem Folkene burde nedbrydes. I Modsætning til den klassiske Nationaløkonomi tillægger den historiske Skole Staten en udstrakt Myndighed til at gribe regulerende og beskyttende ind i de økonomiske Forhold.

Den historiske Skoles Forfattere har ført Fr. List's Lære videre. Medens denne vilde, at man skal opdrage *Industrien* ved Toldbeskyttelse, der imidlertid skal *bortfalde*, naar Opdragelsen er tilendebragt, lærer disse, at alle de Næringsveje, et Land ikke kan undvære, er solidariske, og ethvert af dem bør beskyttes, selv om dette medfører en Byrde for de øvrige Erhverv. Og de for et Lands politiske og økonomiske Selvstændighed nødvendige Erhverv bør *altid* opretholdes, hvad enten dette nu sker ved Toldbeskyttelse, Eksportpræmier, Præmier for Dyrkning eller paa anden Maade.

Merkantilismen er opstaaet i ny Skikkelse. Ligheden mellem den ny og den gamle Merkantilisme viser sig paa ikke faa Omraader, særlig i den stadige Udvidelse af Statens Opgaver og i Protektionismen, »der er trængt frem med ustandselig Kraft, netop ligesom Frihandelen havde fejret sine store Sejre. I alle Lande melder Tilbøjeligheden sig til at lukke sig af for andre Lande; ikke just med den gammeldags Motivering, at Pengene skal forblive i Landet, men med det i Merkantilismens Tidsalder lige saa fremherskende Motiv, at skaffe Befolkningen Erhverv.«*)

Den ny Merkantilismes Principper maatte under Landbrugets trykkede Forhold først og fremmest komme dette til Gode.

Om end Frankrig efter Krigen 1870—71 havde forhøjet sine Toldsatser — »Frankrigs Organisator«, *Adolphe Thiers* var Beskyttelsesmand —, saa var dette for en væsentlig Del sket af finansielle Hensyn, Toldforhøjelsen

*) *Harald Westergaard*: Den ældre Nationaløkonomis Opfattelse af det sociale Spørgsmaal, S. 133.

kom Industrien til Gode og vakte ikke megen Opmærksomhed i Evropa. Helt anderledes blev det, da Tyskland i 70'ernes Slutning forandrede sin økonomiske Kurs og lagde Roret om i Beskyttelsessiden. Mange Grunde — politiske, finansielle og økonomiske — var medvirkende her til*); Tiden tillader mig imidlertid ikke at komme nærmere ind paa disse, og jeg skal derfor kun fremhæve følgende:

De tyske Landmænd havde indtil 70'ernes Midte været stemte for Frihandel. De ventede sig ikke Fordel af en Landbrugstold, thi naar Rug undtages havde Tyskland Overskudsudførsel af Korn, endvidere af Dyr og disses Produkter, og det engelske Marked laa aabent for alle Landbrugsprodukter. Landmændene var endvidere Fjender af den industrielle Told. Dels ønskede de at faa deres Maskiner og Redskaber saa billigt som muligt fra England, dels frygtede de, at ny eller forhøjede industrielle Told-satser skulde medføre forøget Konkurrence om Arbejds-kraft og dermed stigende Lønninger.

Saa indtræder Omslaget i 70'erne. Tyskland gaar over til at blive et kornindførende Land. Indien begynder at udføre Hvede. Rusland paabyder i 1877, at Tolden fremtidig skal opkræves i Guld, hvad der er ensbetydende med en Toldforhøjelse af 30 pCt., og det udvider sit Jærnbane-net i høj Grad, hvad der letter dets Udførsel af Landbrugs-varer. Samtidig forøger de nordamerikanske Fristater deres Landbrugseksport, og Fragtsatsernes Fald bevirker,**) at Konkurrencen føles stedse haardere, ikke blot

*) I Dr. *Johannes Croner's* Skrift: Die Geschichte der Agrarischen Bewegung in Deutschland (Berlin 1909) gives en klar og objektiv Fremstilling af Omslaget i Tyskland. Jvnfr. ogsaa Dr. *Karl Böhme*: Dreissig Jahre deutscher Schutzzollpolitik (Heidelberg 1909).

**) For en Quarter Hvede var Fragten:

	fra Chicago til New York	fra New York til Liverpool
i 1866—70	13 sh. 11 d.	2 sh. 0 d.
- 1881—85	4 - 10 -	1 - 3 -

paa det engelske, men ogsaa paa det hjemlige Marked. Disse og andre Omstændigheder bevirker, at de store Landmænd, der i det væsentlige repræsenterer Landkredsene i Rigsdagen, gaar, om end noget tøvende, over paa Beskyttelsessiden og allierer sig med de Industridrivende.

I de samme Aar er det, at *Bismarck* fuldførte sin Vandring fra Frihandel til en Protektionisme, som han vilde skulde omfatte baade Industri og Landbrug. Han betonedede stærkt Solidariteten mellem de 2 Erhverv: »Staten skylder Landbruget den samme Opmærksomhed som Industrien; naar de ikke gaar Haand i Haand vil intet af dem være stærkt nok til at hjælpe sig selv.« Kejseren indledede den Rigsdag, der aabnedes den 12. Februar 1879, med en Trontale, i hvilken det bl. a. hedder: »Jeg anser det for min Pligt at virke hen til, at det tyske Marked bliver bevaret for den nationale Produktion i den Udstrækning, som er forenelig med vore samlede Interesser, og at vor Toldlovgivning derfor bliver ført tilbage til de prøvede Grundsætninger, paa hvilke Toldforeningens gavnlige Virksomhed beroede næsten i et halvt Aarhundrede, men der siden Aaret 1865 paa væsentlige Omraader er blevne forladte af vor Handelspolitik.« Regeringen forelagte i Overensstemmelse hermed et Toldlovforslag, der forhøjede Industritolden og genoptog Landbrugstolden, dog i en forholdsvis moderat Skikkelse og ikke paa saadanne Produkter, der tjente Industrien til Raastof (Uld, Hamp, Hør, Huder og Skind).

I Lovforslagets Motiver*) vedrørende Landbrugstolden hedder det bl. a.: at »Samfærdselsmidlernes storartede Udvikling har givet Produktionsstederne og Afsætningsmarkederne ganske andre Former, end de havde for

*) I »Betænkning, afgiven af den af Finansministeriet nedsatte Landbrugstoldkommission« (Kjøbenhavn 1900) findes S. 170—242 en Redegørelse for de Motiver, der ligger til Grund for Vedtagelsen af Landbrugstold i forskellige Lande.

10 eller 20 Aar siden. Den indenlandske Afsætning af de vigtigste tyske Produkter paa saavel Land- og Skovbrugets som paa Industriens Omraade er ved Udlandets Masseproduktion og ved den Lethed, hvormed denne afsættes paa det tyske Marked, nu truet paa en Maade, som det endnu for kort Tid siden var umuligt at forudse Landbruget er ligefrem ophørt at være lønnende. Hundreder af større Forpagtere, Tusinder af smaa Besiddere i alle Dele af Riget har maattet opgive deres Bedrifter. Jordens Ydeevne er som Følge af talrige Auktioner formindsket, og Ageren faar paa Grund af manglende Midler kun en utilstrækkelig Tilførsel af Gødningsmidler Den Fare ligger derfor nær, at Tyskland ved tiltagende Værdiforringelse af Grund og Jord vil blive fuldstændig afhængig af Udlandet med Hensyn til sine Ernæringsforhold. Til hvilke Konsekvenser en saadan Tilstand kan føre, ligger lige for. Mislykket Høst forefalder hyppigere i Lande som Rusland, Rumænien og Amerika og er dér almindeligere end hos os. Den vil kunne fremkalde en midlertidig fuldstændig Standsning af Tilførselen. Samme Virkning vilde en ulykkelig Krig eller langvarig Blokade have. Paa den anden Side vilde et Ophør af den indenlandske Korn- særlig Rugproduktion være ensbetydende med Størstedelen af Landmændenes Insolvens og som Følge deraf med hele vort Kreditsystems Sammenfalden. Den nationale Velstand vilde derved blive tilføjet et dødeligt Saar. Det er derfor ikke alene i Landmændenes Interesse, men i hele Befolkningens, at Landet bevarer sin Kornavl.» Endvidere henviser Motiverne til de konkurrerende Landes billige Produktionsbetingelser og deres lave Arbejds løn, mod hvilken man maa beskytte sig, hvis man ikke vil risikere, at de tyske Arbejders Livsvilkaar trykkes ned til det Standpunkt, de russiske og indiske Arbejdere befinder sig paa. Og endelig fremhæves Betydningen af, at man søger at paavirke Priserne saaledes, at Produktionen lønner sig for Landmændene.

Selvfølgelig var Toldlovsforslaget Genstand for en heftig parlamentarisk Kamp. Rigsdagen vedtog det den 12. Juli 1879 med 217 Stemmer mod 117, og den 15. Juli stadfæstedes den ny Tarif, der saa at sige indledede den moderne Beskyttelse i Evropa. Denne betegner en afgjort Svingning bort fra Lists Teorier, der jo netop ikke vilde have Landbruget beskyttet, den giver i Flæng til alle Erhverv, til Industri og Haandværk, til Bjærgværk og til Landbrug, og derved tilslører den i Virkeligheden, hvem af Samfundsklasserne der til syvende og sidst bliver hjulpen paa de andres Bekostning. Den ser ikke Toldens Betydning i dens opdragende Virkning, men deri, at der tilvejebringes Priser, der dækker Produktionsomkostningerne, og for den er Maalet ikke om kortere eller længere Tid at komme bort fra Tolden, men den betragter denne som en økonomisk Foranstaltning af v a r i g Natur.

Tarifen af 15. Juli 1879 genindførte Told paa Korn, Bælgrugter, Kvæg og Kød, Fedt, Æg, Tømmer og kæmmet Uld og forhøjede Tolden paa Humle, Smør og Ris. Tolsatserne var moderate. Da Konkurrencen imidlertid vedblev at vokse og Priserne at falde, rejste Landbruget Krav om forhøjet Beskyttelse, og 2 Gange blev dette Forlangende opfyldt, i 1885 og 1887. Fra 1879 til 87 steg saaledes Tolden paa Hvede og Rug fra 1 til 5 Mark pr. 100 kg., paa Byg fra $\frac{1}{2}$ til $2\frac{1}{4}$ M., paa Havre fra 1 til 4 M., paa Heste fra 10 til 20 M. pr. Stk., paa Stude fra 20 til 30 M., paa Tyre og Køer fra 6 til 9 M., paa Svin fra $2\frac{1}{2}$ til 6 M. o. s. v.

Efterhaanden fulgte nu de fleste europæiske Stater Tysklands Eksempel. Østrig-Ungarn dels forhøjede og dels indførte ny Beskyttelsessatser paa Landbrugets Produkter 1882 og 87. I Aarene 1883 og 87 vedtog Italien en Landbrugsbeskyttelse, der omtrent bragte det paa Højde med den af Tyskland og Østrig gennemførte. Og saa Spanien, Portugal, Schweiz, Rumænien, Bulgarien, Serbien og Grækenland fulgte med og paa-lagde agrariske Toldsatser. Frankrig vedtog 1881 en

/0

Toldlov, der bl. a. forhøjede Tolden paa Dyr og dyriske Produkter, 1885 forhøjedes atter Kreaturtolden, ligeledes Hvedetolden, og der indførtes Told paa Rug, Byg og Havre. 2 Aar efter gik man atter til ny Forhøjelser. Sverige fulgte med i 1888 og vedtog en Told af 2½ Kr. pr. 100 kg. paa Rug, Hvede, Byg, Mais, Ærter og Bønner, paa Havre og Vikker af 1 Kr., paa Mel af 4 Kr. 30 Øre, paa Heste af 50 Kr. pr. Stk., paa Kvæg af 10 Kr., paa Faar af 1 Kr., paa Svin af 15 Kr. pr. 100 kg., paa Smør af 20 Øre pr. kg. o. s. v. Samme Aar indførte Norge forskellige agrariske Toldsatser, saaledes forhøjedes Tolden paa Hvede fra 22 Øre til 1 Kr. og paa Hvedemel til 2 Kr. 10 Øre pr. 100 kg., Smørtolden blev paany indført (10 Øre pr. kg.), og der lagdes en Told af 4 Øre paa Margarine, Talg og Flæsk.

Hvad dernæst angaar Rusland og de Forenede Stater, altsaa de 2 Stater, hvis Konkurrence var et stærkt medvirkende Motiv til, at Evropa gik over til Landbrugsbeskyttelse, fulgte Rusland siden 1850 en væsentligst efter Lists Program praktiseret Toldpolitik, men i 1870'erne slog det ind paa en mere udpræget Protektionisme med Beskyttelse ogsaa for enkelte Landbrugsprodukter. Rusland har saaledes nu Told paa Kødvarer, Smør, Ost, Æg, Malt og Ris, medens de øvrige Kornsorter og levende Dyr er toldfri. De nordamerikanske Fristater har i ca. 50 Aar ført en afgjort Beskyttelsespolitik, der ogsaa har omfattet Landbrugsprodukter. Tolden paa disse blev forhøjet ved Mac Kinley-Bill'en af 1. Oktober 1890. Vel har Fristaterne en stor Overskudsudførsel af Landbrugsvarer, men Indførselen, der særlig kommer fra Kanada, er ikke ringe, og den paastaas at skade Landbruget meget. I den Udvalgsbetænkning, der førte til Mac Kinley-Loven, hedder det bl. a., at det er nødvendigt at forhøje Tolden for »at forbeholde hele Markedet for den amerikanske Landmand.« »Landbruget er her i Landet det største og betydeligste Erhverv. Dets Velvære er en Livssag for Nationen. Der er ingen Velstand mulig selv i andre Erhvervsgræne, hvis

Landbruget forfalder. Derfor er det Regeringens Pligt stadig og stærkt at ophjælpe og beskytte Landbruget«. Endnu saa sent som ved Toldloven af 5. August 1909 har Nord-Amerika opretholdt Landbrugsbeskyttelsen i dens gamle Udstrækning.*)

Kun 4 vestevropæiske Stater, Belgien, Nederlandene, England og Danmark, har ikke fulgt med Bevægelsen og indført en almindelig og høj Landbrugsbeskyttelse. Vel har Belgien vedtaget Landbrugstold, men det er en maadeholden Told, der ikke omfatter Heste, Svin og Fjerkræ og af Kornsorterne kun Havre. Belgien er, som bekendt, et udpræget industrielt Land (i 1895 talte Landbrugsbefolkningen kun 18 pCt. af den samlede Befolkning), og det er de industridrivende, der har modsat sig en høj og almindelig Landbrugstold, hvortil kommer, at kun en forholdsvis ringe Del af de belgiske Landmænd sælger Korn og altsaa heller ikke er interesserede i Korntold. Denne betragter de belgiske Lovgivere som umulig, de stiller den store konsumerende Befolknings Interesser over de faa Kornproducenters. I Nederlandene er det Handelsinteresserne, der har forhindret Landbrugsbeskyttelsen i at trænge igennem. Man har villet opretholde det Ry for Billighed, som Landets (særlig Amsterdams og Rotterdams) Havne nyder, og man har derfor holdt fast ved Frihandelen. Tolden er væsentligst Finanstold, i Almindelighed opkræves 5 pCt. af Værdien, men et stort Antal Artikler er toldfri, saaledes alle Landbrugsvarer undtagen fersk Kød af Heste og Kvæg, tilberedte Kødvarer, Ost, Fjerkræ og Vildt. Forøvrig klager Landbefolkningen baade i Belgien og Nederlandene over, at den fremskridende Udstykning af Jorden bevirker, at Landbrugets Representation og Indflydelse i det offentlige Liv lader mere og mere tilbage at ønske.**)

Hvad dernæst England angaar, var der vel

*) Jvnfr. »Meddelelser fra Udenrigsministeriet«, 1909. S. 651 o. f.

***) Jvnfr. Dr. J. Frost: Agrarverfassung, Handelspolitik und Arbeiterfrage in Holland und Belgien. Berlin 1909.

laade i 70'erne og 80'erne Tale om at indføre Landbrugstold, men synderlig Tilslutning vandt Tanken ikke. Den Gang havde endnu Manchester-Økonomien et saadant Herredømme over Sindene, at selv det engelske Landbrug, over hvilket Konkurrencens Stormflod var sat voldsommere ind end over noget andet Landbrug, i overvejende Grad var stemt for Frihandel. Saaledes afviste den af Regeringen i 1893 nedsatte Landbokommission i sin Betænkning Tanken om Beskyttelsestold for Landbruget og henviste Landmændene til i det væsentlige at klare sig ved egne Kræfter. Hvad endelig Danmark angaar, vedblev som bekendt Toldloven af 1863 at bestaa i over 40 Aar. Gentagne Gange fremsattes der i 1870'erne Forslag om at revidere den i frihandlerisk Retning, men Forslagene strandede af finansielle Grunde. I 1880'erne foreslog Regeringen at støtte Landbruget ved en Told paa uformalet Majs og Byg af 75 Øre pr. 100 Pd., paa formalet Majs og Byg og paa Malt af 2 Kr. Da imidlertid den overvejende Del af Landbostanden var imod Toldbeskyttelse, og da der selv fra beskyttelsesvenlig Side rejstes Tvivl om den foreslaede Tolds Hensigtsmæssighed, blev Forslaget ikke gennemført.

Det var altsaa Tyskland, der her i Evropa indledede Højbeskyttelsesperioden for Landbruget, og saa længe Kornpriserne var faldende, blev der ikke røkket ved Beskyttelsen. I 1890—91 indtraadte der imidlertid lidt bedre Kornpriser, og da Rusland paa Grund af Misvækst i August 1891 forbød Udførselen af Rug og i November samme Aar af de øvrige Kornsorter, steg Priserne stærkt. Dette gav i Tyskland Stødet til en vældig Agitation imod Korn-tolden. Efter at *Bismarck* var styrtet den 20. Marts 1891 og *Caprivi* havde afløst ham som Rigskansler, indtraadte der ogsaa et Omslag i Regeringens økonomiske Anskuelse. Vel var Caprivi Tilhænger af Toldbeskyttelse, men ikke af nogen høj Landbrugstold, hvis væsentligste Mangel efter hans Mening var, at den internationale Vareomsætning

blev indskrænket ved den, da de andre Stater blev tvungne til at afslutte sig overfor Tyskland. Det galdt om at faa afsluttet Handelstraktater, der aabnede Adgang for den oplomstrende tyske Eksportindustri til de fremmede Markeder. En saadan Adgang kunde købes ved en Nedsættelse af Landbrugstolden, og Landbrugets Interesser burde træde tilbage, naar det galdt det heles Vel. I 1892 vilde Tysklands gamle Handelstraktater udløbe, og efter langvarige Forhandlinger sluttede Tyskland en Række nye Handelstraktater, ved hvilke det opnaaede forskellige Nedsættelser i de industrielle Toldsatser, mod at det til Gengæld nedsatte forskellige af sine landøkonomiske, særlig paa Korn.*) Disse Traktater, der galdt for 12 Aar, vakte i agrariske Kredse en Bevægelse, som steg til Storm, da Caprivi i 1894 afsluttede en Handelstraktat med Rusland, der fik forskellige Lettelser for sin Landbrugsudførsel. I væsentlig Grad bidrog denne Traktat til Caprivis Fald og Fyrst Hohenlohes Udnævnelse til Rigskansler. Regeringen stillede sig atter velvillig til Agrarerne, hvad der bl. a. viste sig ved de i 90'ernes Slutning gennemførte Foranstaltninger vedrørende Indførsel af Kreaturer — Karantænetvang, Tuberkulinindsprøjtning o. s. v. —, men saa længe Traktaterne bestod, kunde de landøkonomiske Todsatser ikke forhøjes.

Dette kunde imidlertid ske, naar Traktaterne skulde fornyes 1904. Ved en stærk Agitation lykkedes det Agrarerne i December 1902 at faa vedtaget en Toldtarif, der gennemførte en betydelig Forhøjelse af Tolden paa Landbrugsprodukter, og, hvad der var af særlig Betydning, de fik for de 4 Hovedkornsorters Vedkommende fastslaaet en Minimumstold, som endog var højere end Tolden af 1887, og under hvilken Regeringen ikke maatte gaa ved Afslut-

*) Tolden paa Hvede og Rug blev nedsat fra 5 til 3 Mark, paa Byg fra 2 $\frac{1}{4}$ til 2 M., paa Havre fra 4 til 2.80 M. og paa Majs fra 2 til 1.60 M. Ligeledes blev Tolden paa Kvæg og Kød nedsat noget.

ningen af Handelstraktater. *) Paa Basis af denne Tarif afsluttede Tyskland derefter en Række Traktater, og uagtet Regeringen ikke for Kreaturernes Vedkommende var bundet ved Minimaltoldsatser, er der i Traktaterne ogsaa for disse fastslaaet saa høje Toldsatser, at Tolden udgør fra det dobbelte til det femdobbelte af den tidligere Told. Denne Gang var det altsaa Industrien, der maatte betale Gildet, og det tyske Landbrug er for Tiden saa højt beskyttet som aldrig før. Det er navnlig ud fra følgende 4 Hovedsynspunkter, at man i Tyskland stadig holder paa Landbrugsbeskyttelsen: 1) Den er vedblivende nødvendig for at opretholde Landbruget. 2) Det er vigtigt, at Tyskland under en Krig saa vidt muligt kan forsyne sig med Levnedsmidler. 3) Hos et blomstrende og købedygtigt Landbrug finder Industrien det bedste Afsætningsmarked. 4) Staten kan af finansielle Grunde ikke undvære de Beløb, Landbrugstolden indbringer.

X | Foruden Tyskland har i den sidste halve Snes Aar en Mængde andre Stater forhöjet deres Landbrugstold. Dette gælder saaledes Schweiz, Østrig-Ungarn, Sverige, Norge og Frankrig. Særlig det sidste Land har ud fra det Synspunkt, at det navnlig gælder om at bevare og støtte Bonden og den lille Grundbesidder, der er Statens Grundpille, gennemført en Landbrugsbeskyttelse, der er paa Højde med Tysklands. Den herskende Agrar-Protektionisme fik et stærkt Udslag i den i 1897 vedtagne »Spærringslov«, der bestemte, at ethvert af den franske Regering fremsat Lovforslag om Forhöjelse af Landbrugstolden skulde ledsages af et Dekret, som beordrede Toldpersonalet til straks at lade Forhöjelsen træde i Kraft. Faldt Forslaget, skulde Importørerne have Ret til at faa det betalte Merbeløb tilbage.**)

Foruden Toldbeskyttelse har ikke faa Stater bragt

X | *) Jvnfr. *Joh. Arup*: De tyske Handelstraktater og deres Betydning for Landbrugsomsætningen. Tidsskr. for Landøkonomi, 1905, S. 169 og følg.

***) Jvnf. *W. Scharling*: Handels- og Toldpolitik, S. 618.

andre »merkantilistiske« Midler — Udførselspræmier, Præmier for Dyrkning o. s. v. — i Anvendelse til Støtte af Landbruget. Som et Eksempel paa Anvendelse af Dyrkningspræmier kan nævnes den af Frankrig ved Lov af 13. Januar 1892 vedtagne Præmie til Hør- og Hampedyrkerne. Loven bestemte, at der i et Tidsrum af 6 Aar skulde udbetales disse Dyrkningspræmier, hvis samlede aarlige Beløb ikke maatte overstige 2½ Mill. Fres. Den aarlige Præmie fordeltes mellem det Antal Hektar, der var anmeldt dyrket med Hør og Hamp. I 1898 blev Loven fornyet for 6 Aar. I 1903 udgjorde Præmien 66 Fres. og i 1904 60 Fres. pr. Hektar. Atter det sidste Aar blev Loven fornyet for 6 Aar, idet det dog bestemtes, at Præmien ikke maatte overstige 60 Fres. pr. Hektar. Haabet om ved dette Præmiesystem at fremkalde en blomstrende Hørindustri er ikke blevet opfyldt. Dyrkningen er omtrent stationær, men Tilberedningen er gaaet stærkt tilbage, idet den raa Hør udføres til Belgien.*)

Før jeg slutter, staar der endnu tilbage kort at omtale Spørgsmaalet om Genindførelse af Landbrugstold i England. Dette Spørgsmaal har gennemgaaet forskellige Faser. Det blev rejst allerede i Slutningen af 70'erne, men vagt og forsigtigt. Man begrundede Landbrugstoldens Nødvendighed med, at den fremmede Produktion var fri for de Skatter og Afgifter, som den britiske Landmand maatte svare, og derfor maatte denne beskyttes. Paa en i London i December Maaned 1892 afholdt stor Landbrugskonference vedtog man vel en Resolution, der udtalte, at »alle konkurrerende Indførselsvarer bør paalægges en Told, der svarer til de Afgifter og Skatter, der er paalagte den hjemlige Produktion«,**) men selv blandt Landmændene vandt Bevægelsen til at begynde med ikke synderlig Tilslutning. Dette skete først, da Spørgsmaalet om Landbrugstold for-

*) Jvnfr. Dr. *Frost*: Flachsbau und Flachsindustrie in Holland, Belgien und Frankreich.

**) Jvnfr. *J. Arup*: Det engelske Landbrugs kritiske Tilstand, »Tidsskr. f. Landøkonomi«, 1892, S. 698 og følg.

/o

enedes med Bestræbelserne for at knytte Kolonierne nærmere til Moderlandet — den saakaldte Imperialisme.

Ved en Konference i Ottava i Juni Maaned 1894 rejste Kolonierne Spørgsmaalet om Muligheden af at knytte de forskellige britiske Lande nærmere sammen derved, at de gav hverandre indbyrdes Toldbegunstigelser for deres Produkter.*) Saa skete der to Ting, som rykkede Spørgsmaalet frem i første Linie. Den ene var, at Kanada i 1896 besluttede at indrømme engelske Varer en Nedsættelse af $12\frac{1}{2}$ pCt., men da denne Nedsættelse paa Grund af Englands Handelstraktater med Belgien og Tyskland ogsaa vilde komme disse 2 Lande til Gode, vedtog Koloniernes Premierministre en Resolution, der opfordrede England til at opsigte Traktaterne, for at de ikke skulde hindre Kolonierne i at begunstige britiske Varer paa andre Varers Bekostning. Den engelske Regering opsagte derefter Traktaterne til den 30. Juli 1898. Det andet, der skete, var, at Jos. Chamberlain foreslog at knytte det britiske Riges forskellige Dele fastere sammen ved en handelspolitisk Ordning, der hvilede paa gensidige Tariffbegunstigelser, saaledes at Koloniernes Produkter (Landbrugsvarer) indgik toldfrit til Moderlandets Marked, og Englands Indførsel til Kolonierne (Industrivarer) til Gengæld nød Tariffbegunstigelse i Kolonierne. I en saadan handelspolitisk Ordning saa Chamberlain en aldeles nødvendig Betingelse for en senere Føderation mellem England og Kolonierne, men lykkedes det ikke at danne en slig Føderation, vilde efter hans Anskuelse det britiske Rige falde fra hinanden i Stumper og Stykker. I Chamberlains Plan om en saadan handelspolitisk Ordning indgik altsaa en engelsk Told paa Landbrugsprodukter fra fremmede Lande men ikke fra Kolonierne. Efter hans Mening vilde en Landbrugstold medføre 2 væsentlige Fordele: 1) Den vilde bidrage mægtig

*) Jvnfr. *Harald Faber*: Om Englands Toldpolitik, »Tilskueren«, 1898, S. 531 og følg. *Will. Scharling*: Handels- og Toldpolitik, S. 650 og følg. *F. B.*: Den engelske Tolddebat, »Nationaløkonomisk Tidsskrift«, 1903, S. 364 og følg.

til Koloniernes landøkonomiske Udvikling, og 2) England vilde ved Beskyttelsessatser faa Midler i Hænde til at bekæmpe det protektionistiske Udland med dettes egne Vaaben, til at opnaa Fordele ved at tilbyde Fordele, til at true med Gengæld for at afværge Tarifkrig o. s. v.

Med stor Kraft og Veltalenhed kastede Chamberlain sig ind i Agitationen for Told paa Landbrugsprodukter som Led i en Politik med det Formaal at knytte det forenede Kongerige og Kolonierne nærmere sammen. Spørgsmaalet har i England vakt en Bevægelse, der i Styrke næppe staar tilbage for den for et Par Menneskealder siden rejste Bevægelse mod Korntolden. Selvfølgelig kan der ikke her være Tale om at skildre Bevægelsens forskellige Faser, kun skal jeg lige berøre, at Agitationen for Landbrugstold har skiftet Karakter, forsaavidt der nu almindeligvis ikke længere argumenteres ud fra det Synspunkt, at Landbrugstolden er et *O f f e r*, som den engelske Forbruger maa paalægge sig for Imperialismens Skyld, altsaa til Fremme af videre og højere politiske Formaal. Nu forsvarer man Landbrugstolden som en Foranstaltning til Modarbejdelse af den fremmede Konkurrence, som et Led i en Gengældelsespolitik mod det protektionistiske Udland, som en Forholdsregel til at bringe det engelske Landbrug paa Fode. Og nu er, hvad de sidste Valg godtgjorde, de engelske Landmænd Tilhængere af Landbrugstolden.

Den Fremstilling af Landbrugstoldens Historie, som jeg her har haft den Ære at give, har jeg, som jeg begyndte med at fremhæve, søgt at holde saa objektiv som muligt. Jeg skal da ogsaa afholde mig fra de Betragtninger, som Toldens Historie kunde give Anledning til, og kun fremsætte den afsluttende Bemærkning, at det Synspunkt, som Robert Peel gjorde gældende, da han afskaffede Korntolden i England, nemlig at Frihandelsprincipperne i Øjeblikket stemte bedst med Landets *I n t e r e s s e r*, i Virkeligheden er det Synspunkt, ud fra hvilket Staterne faktisk

har ført deres Handelspolitik. Denne er bestandig lagt om i den Retning, der til enhver given Tid bedst synes at svare til de fremherskende Interesser. Teorierne har i Virkeligheden kun spillet en underordnet Rolle. Selv naar de slog igennem og vandt en Sejr derved, at Toldpolitikken blev ændret i Overensstemmelse med dem, saa har dette dog ikke fundet Sted, før en Forskydning af Interessernes Tyngdepunkt var gaaet forud. De evropæiske Staters Toldpolitik er vel den Gren af deres økonomiske og sociale Politik, der mindst har ladet sig paavirke af Ideer og abstrakte Principper. Altid har den bygget paa de økonomiske Interesser, altid har den sat disse i Højsædet, altid har den været præget af en vis praktisk og haardhændet Opportunisme, der lod sig lede af Hensyn til, hvad der vilde betale sig og brød sig lidet eller intet om Teorierne.

I et kommende Hefte vil følge et Uddrag af Landbrugstoldsatserne i Belgien, Frankrig, Holland, Italien, Norge, Portugal, Rusland, Schweiz, Spanien, Sverige, Tyskland og Østrig-Ungarn.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Generalforsamling

den 17. December 1910.

(Sluttet fra Side 197.)

Meddelelse om Selskabets Kontrol med Korn og Foderstoffer i Københavns Frihavn i Aaret 1910.

Inspektør *Høyer*: Aaret 1910 opfordrer ikke til nogen rosende Omtale fra Kontrollens Side. Kontrollens Virksomhed viser Tilbagegang ligesom de to foregaaende Aar. Jeg skal derfor ikke trætte længe, men kun anføre nogle Tal, der belyser de forskellige Forhold. Jeg nævner Tallene i Tons, og det er afrundede Tal.

I 1907 kontrollerede vi ca. 120,000 Tons forskellige Foderstoffer, og det var et ret smukt Tal. I 1908 sank det til ca. 105,000 Tons, i 1909 til ca. 97000 og i Aar til ca. 80000 Tons: altsaa en ret betydelig Tilbagegang. Aarsagen til denne, som det synes konstante Tilbagegang, er ikke alene den mindre Import, særlig af Majs, men ganske sikkert ogsaa, og maaske særlig, det mindre Forbrug af Kraftfoderstoffer fra Landbrugets Side. Jeg skal nævne nogle Tal for at vise Svingningerne inden for Importen af Majs og Foderkager. I det berømte Majsaar 1897 importeredes der af Majs alene ca. 222,000 Tons; i de følgende Aar ca. 170,000, 125,000, et Par Aar var vi saa nede paa ca. 88000 og 67000, hvorefter det atter gik op til ca. 170,000 i 1906. Men i 1908 var vi nede paa ca. 50000,

i 1909 paa ca. 60000 Tons, og i Aar er vi indtil i Dag ved omkring 50000 Tons. Det er altsaa en ganske kolossal Nedgang i Importen af Majs; sammenligner vi med Importen i 1897, viser indeværende Aar en Tilbagegang af ca. 73 pCt. Det er Tal, som siger en hel Del.

Ved Importen af Foderkager har der ikke vist sig saa stor Difference, men den har dog svinget mellem ca. 80000 Tons og ca. 35000 Tons. I 1907 var den ca. 77000 Tons, i 1908 ca. 60000, i 1909 omkring 70000 Tons og i Aar antager jeg, at vi omkring Nytaarstid naar nogle og 50000 Tons. Det omfatter baade Bomuldsfrøkager, Solsikke- og Soyakager og andre Oliekager. Hvedeklid og sydrussisk Foderbyg viser ogsaa nogen Tilbagegang, men ikke saa meget.

Nu kan man jo rolig slutte, at Begæret ikke har krævet nogen egentlig større Import, og det viser sig ogsaa, at Importen som Regel, i al Fald for nogle Foderstoffers Vedkommende, overstiger, hvad Konsumenten kan tage op. I denne Retning kan 1910 betegnes som et daarligt Aar for Foderstofhandelen, ikke alene som Følge af det ringere Forbrug, men ogsaa fordi Priserne var faldende, og der ligger uden Tvivl store Tab for mange Importører af Foderstoffer. Dette er Medaillens Bagside. Men den har ogsaa en Forside, som sikkert er betydelig bedre. Jeg mener nemlig, at det mindre Forbrug af Kraftfoder i Forbindelse med det usædvanlig milde Efteraar, som tillod at holde Kreaturerne paa Markerne en Maaned eller maaske endnu længere end sædvanlig, maa have givet Landbruget et Plus. Derved mener jeg, at Medaillens Forside faar et godt Udseende. Der plejer altid at komme et forøget Begær efter Kraftfoder fra Kreaturerne er taget paa Stald til hen imod Jul. Dette har ikke været Tilfældet i Aar i saa stort Omfang som de foregaaende Aar, og deraf vil Følgen rimeligvis blive, at de gamle Foderstoffer ikke naar at blive forbrugte, før de ny Tilførsler kommer i Markedet.

Angaaende Kvaliteten af saavel Majs som Foderstoffer er intet nævneværdig passeret. Der er solgt en Del nordrussiske Bomuldsfrøkager i Aar, ganske smukke i Farven, men meget ofte i høj Grad inficerede af Bomuld, saa Kontrollen har maattet nægte Modtagelse. Den ny russiske Foderbyg synes i Aar ikke at være saa god som forrige Høst; den er lavvægtig og forurennet, bl. a. af sort Havre; men der er i øvrig ikke

kommet ret meget endnu hertil, saa det er maaske vanskeligt at dømme paa dette Tidspunkt. Kvaliteten kan jo bedre sig.

Efter Nytaar kommer der sikkert ikke saa ganske lidt amerikansk Majs hertil; man maa haabe, at den vil komme godt frem og at Priserne bliver fornuftige. Der kan rimeligvis saa ventes stort Forbrug.

Det kan maaske interessere at høre, at Kontrollen har faaet en ny Artikel ind under Kontrol i Aar, nemlig Kartoffler, som oplagdes i Frihavnen og afskibedes senere, vist nok til Belgien. Det drejede sig dog kun om ca. 3000 Tønder.

Hvorledes Priserne paa Foderstoffer vil stille sig efter Nytaar og i Foraarstiden, er det ganske umuligt nu at have nogen Mening om. Man maa haabe paa rimelige Priser, da Landbruget vel nok hen paa Vinteren og i Begyndelsen af Foraaret vil faa Brug for Foder.

Jeg vilde gerne i Tilslutning til Professor Rørdam tale lidt om Soyakagen, som i saa høj Grad har vakt Opmærksomhed, og som jeg i Fjor ikke fik Lejlighed til at tale om, da jeg ikke kom til at overvære Mødet. I en lille Artikel om denne Kage, som fremkom i »Tidsskrift for Landøkonomi«, Hefte 2, 1910, sluttede jeg med følgende Udtalelse: »Skal man nu paa Grundlag af de hidtil kendte Forsøg og de indtil nu foreliggende Erfaringer danne sig en Mening om Soyafoderets Stilling herhjemme i Fremtiden, saa maa den vel nærmest udtales saaledes, at det vilde være uklogt ganske at bryde Slaven over et nyt Kraftfoder — som jo synes at indeholde ikke faa Fordele — fordi der er en enkelt, men ganske vist en alvorlig Fare forbunden med Fodringen; thi denne Fare synes dog at kunne undgaas ved at holde de daglige Rationer Foder inden for en bestemt Grænse. Forhaabentlig vil de Forsøg, som nu er i Gang ogsaa herhjemme, give nærmere og paalidelige Anvisninger i denne Retning. Saa længe Soyafoderet er betydelig billigere end andet Kraftfoder, vil det dog betyde et Plus for Landbruget at kunne regne ogsaa med dette ny Foder i det daglige Budget.«

Det synes som om denne Udtalelse er støttet ganske betydelig gennem de senere indhøstede Erfaringer. I alt Fald er Forbruget af Soyakager taget meget stærkt til. Medens Importen til Frihavnen i 1909 androg ca. 6500 Tøns, er vi i Aar oppe paa ca. 12500 Tøns, altsaa kun til Frihavnen. Hertil

kommer den københavnske Soyakagefabriks Produktion, der, saa vidt mig bekendt, andrager ca. 90 Tons pr. Dag eller ca. 30000 Tons pr. Aar. Men denne Produktion kan — og skal vist ogsaa, efter hvad der er mig fortalt — forøges til ca. 125 Tons pr. Dag, d. v. s. 40—50000 Tons om Aaret. En Del af denne Produktion eksporteres rimeligvis til vore Nabolande, men en stor Del anvendes her i Landet, og da der ankommer betydelige Kvanta fra England direkte til danske Provinshavne, vil det forstaas, at det hjemlige Forbrug maa være ganske betydelig.

Jeg har undersøgt Forholdene i Sverige, hvor der jo i Begyndelsen var afgjort Uvillie mod denne Kage, fordi den gav Smørret og Mælken Afsmag. Paa mine Forespørgsler har jeg modtaget forskellige Svar, som jeg tror vil interessere Forsamlingen her at høre lidt om. Det er ganske interessant at se, hvorledes man er kommet bort fra den Uvillie, man i Begyndelsen nærede, efter at man nu har faaet større Erfaring. En stor Forretning i Malmø skriver blandt andet:

»Disse Kager er nu godt indarbejdede paa Markedet her, og Efterspørgselen er nu den samme som f. Eks. for Jordnød-, Bomuldsfrø- og Solsikkekager. Faren for, at Kagerne skulde give Mælken og Smørret en Bismag, er nu, siden Landmændene har lært at anvende dem i rette Forhold, vel nok udelukket.«

Og en anden stor Forretning i Sverige skriver:

»Alle tidligere Fordomme mod denne Kage er nu næsten faldet bort, og Forbruget er betydelig forøget og vil sikkert yderligere forøges, forudsat naturligtvis, at Prisen ikke lægger Hindringer i Vejen.«

En tredie stor svensk Forretning skriver:

»Soyakagen vinder mere og mere Terræn paa Egnen heromkring, og vil ganske sikkert, dersom Kvaliteten kan blive konstant og Prisen normal, fortrænge Solsikkekagerne, som er kommet noget i Miskredit som Følge af gentagne daarlige Afladninger fra Sortehavet. Her findes store Gaarde, som allerede helt er overgaaet til Soyakager og anvender disse i samme Udstrækning som Solsikkekager i Forbindelse med andre Foderkager, uden at man har mærket den saa meget omdebatterede Bismag. Derimod tror vi ikke, at nogen Landmand har forsøgt at fodre alene med Soyakager.«

En fjerde Forretning skriver:

»Soyakagen har ubestridelig faaet en meget stor Anvendelse i Skaane og ogsaa opefter i Landet. De Betæneligheder, som man i Begyndelsen havde mod disse Kager i Anledning af den Bismag, de satte paa Mælken, synes at være godt paa Vej til at forsvinde. Landmænd, som straks ikke anvendte mere end $\frac{3}{4}$ kg pr. Ko pr. Dag, har nu i mange Tilfælde udvidet Rationen, endog op til $2\frac{1}{2}$ kg, uden at nævneværdige Ubehageligheder har kunnet paavises. Nogle Mejeriejere arbejdede i Begyndelsen intensivt imod Anvendelsen overhovedet af Soyakager, netop for Bismagens Skyld, men jeg tror, at de fleste nu har ladet Betænelighederne fare. En af mine større Kunder, som ejer et af Landets største Mejerier, vilde straks ikke paa nogen Maade have med Soyakager at gøre. Han anmodede mig ogsaa gentagne Gange om ikke at forcere Salget af denne Kage til hans Mælkeleverandører, da han var af den absolute Overbevisning, at den gjorde Smørret simple. Nu har den samme Mand imidlertid ganske forandret sit Syn paa Sagen og anvender selv mange Soyakager, samtidig med at han intet har imod, at hans Mælkeleverandører ogsaa anvender den. Imidlertid maa man ikke overse, at Prisen naturligvis har bidraget til, at Soyakagen har faaet saa stor Anvendelse, thi Prisen har unægtelig været lavere paa denne Kage end paa andre Kagesorter, naar man gaar ud fra Kagens Foderværdi. Jeg vil dog ikke undlade at nævne, at Landmændene i den sidste Tid er blevet noget mistænksomme, fordi Soyakagen har begyndt at vise sig mindre holdbar, end andre Kagesorter. Dette har særlig været Tilfældet med danske Kager; engelske Kager har holdt sig bedre. Selv har jeg erfaret dette; thi jeg lagrede saavel engelske som danske Kager i August Maaned og har haft dem liggende indtil nu.«

Jeg skal her indskyde, at i Frihavnen har jeg dog Erfaring for, at engelske Kager ogsaa kan skimle; de har vist endogsaa temmelig betydelig Uholdbarhed. Brevskriveren fortsætter senere:

»I Malmø har man nu ogsaa tænkt paa at fabrikere Soyakager, som vistnok menes at komme i Markedet hen paa Foraaret. En meget betroet Mand, Medlem af Landbrugsakademiet og Chef for dettes Forsøgsanstalt, udtaler, at han mener, at Soyakagen sandsynligvis vil komme til at spille en stor Rolle i Landhusholdningen.«

Endelig har jeg en Udtalelse fra Dr. *Rosengren*, Alnarp Landbrugsinstitut i Skaane. Han skriver bl. a.:

»Smørret fra Soyakagegruppen — d. v. s. den Gruppe Køer, der blev fodrede med Soyakager — har faaet noget højere Point end Smørret fra Solsikke- og Bomuldsfrøkagegruppen, men overtræffes af Smørret fra Jordnød- og Rapskagegruppen. De to sidstnævnte Kagesorter synes saaledes at have givet noget bedre Smør end de øvrige Kager, men Forskellen er dog ikke saa stor, at den maa tillægges alt for stor Betydning. Ingen af Dømmene har kunnet konstatere nogen for Soyakagen ejendommelig Bismag paa Smørret. At Soyakagerne ikke har nedsat Smørret, viser 3. Serie Forsøget, hvor Smørret fra de Grupper, som erholdt Soyakager som Tilskud paa Grøntfoderet, er blevet noget bedre bedømt end Smørret fra den Gruppe, som slet ikke erholdt Soyakager. Af Forsøgene fremgaar, at Soyakager anvendt op til 2 $\frac{1}{2}$ kg pr. Dyr pr. Dag ikke meddeler Smørret nogen for dette Fodermiddel ejendommelig Bismag eller paa anden Maade nedsætter Smørrets Beskaffenhed.«

Det falder godt i Traad med Forsøgene herhjemme. Det synes, at man maa regne med Soyakagen for Fremtiden som et Foderstof, der vil hævde sin Betydning.

Endelig vil jeg gøre en ganske kort Bemærkning om Soyabønnen. Der stod i et amerikansk Fagskrift omtalt nogle Forsøg i meget rosende Toner, saa rosende, at jeg syntes, der maatte være sat stærke Farver paa. Men Forsøg, der nu er gjort med Soyabønner, tyder paa, at disse ikke er helt overvurderede. Forsøgene er skete ved Udsæd af Bønner saavel i Have som Mark, og ligeledes i Potte, men det er kun Underhaandsforsøg, som ikke har tilstrækkelig Betydning. De har vist nogle ganske gode Resultater, idet Planten er blevet god og stor, og det siges, at den ædes med Begær af Svin. Man hævder i Amerika, at Soyabønnen som Grøntfoder skulde have Betydning som Foderstof, navnlig fordi den er søgt af Kreaturerne. Mon det ikke kunde være hensigtsmæssigt at prøve paa herhjemme at saa flere forskellige Bønner og forsøge, om der ikke var noget at gøre med dem som Grøntfoder? Jeg henstiller til Forsamlingen, om ikke nogen af Dem vil foretage Forsøg i den Retning. Man maa kunne skaffe Bønner til det Brug.

Professor *Boggild*: Til den allersidste Udtalelse maa jeg bemærke, at jeg paa flere Steder i Amerika saa Soyabønnen dyrket, men jeg fik det Indtryk, at man dér havde den Anskuelse, at der var ikke saa faa forskellige Bønner, der gik i

Handelen under samme Navn. Der maa altsaa passes paa, hvad man køber, naar det købes til Udsæd. Bl. a. saa jeg Soyabønnen vokse paa en Forsøgsstation, og de sagde dér, at den duede ikke. Det var ynkelige smaa Planter, der voksede. Men der blev sagt, at andre Steder gav den meget mere. Men det kan jo være andre Bønner. Der gaar vist nok en hel Del forskellige Slags i Handelen. Skal de bruges som Udsæd, maa man se sig vel for.

Inspektør *Hoyer*: Det er rigtigt. Jeg har selv gjort den samme Erfaring. Jeg saaede i Fjor Bønner i Potte, som gav store Planter. I Aar vilde de slet ikke spire. Det tyder paa, at der er forskellige Sorter. Der er baade gule og brune Bønner; man skal forsøge sig frem og derefter vælge den rette Bønne.

Professor *Bøggild*: Maa jeg endnu oplyse, at det er rigtigt, at Bønnerne ikke blot saa forskelligt ud, men nogle af dem vilde slet ikke spire. Og selv om de spirer, er der nogle, der giver ganske smaa Planter, andre, der giver dejlige store Planter.

Inspektør *Hoyer*: Denne Forskel kan hidrøre fra, om Bønnerne er avlede i det nordlige eller sydlige Mandschuri, altsaa under meget forskelligt Klima. Man maa prøve sig frem, da man arbejder paa et ganske ukendt Felt.

Forpagter *Willumsen*: Jeg har set et Forsøg paa Dalum Landbrugsskole, hvor Soyabønnen har været udsaaet. Men der stod kun ganske ynkelige, smaa Planter, der slet ikke vilde blive til noget, skønt det var god Jord, de var saaet paa. Vi tænkte os Muligheden af, at der kunde mangle nogle Bakterier, som vi jo véd, at enhver Bælgplante skal have for at trives; og da Soyabønnen jo er en Bælgplante, som ikke har været dyrket her før, kunde det jo tænkes, at dens Bakterie slet ikke findes her.

Inspektør *Hoyer*: Jeg skal blot oplyse, at de Bønner, jeg saaede i Potte, gav ganske overordentlig veludviklede Rødder. Det tyder paa, at Planten kræver kraftig Ernæring. Rødderne var formelig smaa Grene, og selve Planten var som et lille Spanskrør. Jorden skal sikkert være meget næringsrig.

Professor *Westermann*: Jeg har i en Aarrække dyrket Soyabønner til Demonstration, og de har næsten altid haft en kummerlig Udvikling paa Landbohøjskolens Jord og ligesaa i

Potter i det Fri og i Pottehuse. Efter de Erfaringer, jeg har derfra, kan det ikke ventes, at der vil være Fordel forbundet med at dyrke dem. Jeg har ikke prøvet forskellige Varieteter; mulig er der Varieteter, der vil give bedre Udbytte end dem, jeg har prøvet. Men i hvert Tilfælde maa det forudsættes, at Udviklingen bliver uregelmæssig i vort Klima, og at vi ikke kan vente noget godt Udbytte; thi alle de Oplysninger, der foreligger om Soyabønnens Natur, gaar ud paa, at den kræver et langt varmere Klima end vort. Jeg maa tilstaa, at jeg paa Forhaand tror, at det kun vil bringe ringe Fordel at dyrke den her.

B. Meddelelser fra Præsидiet.

Nedsættelsen af 4 Udvalg til at overveje Spørgsmaalene vedrørende 1) Foranstaltninger til Tuberkulosens Bekæmpelse, 2) Landbrugets Regnskabsvæsen, 3) en Forandring af Fællesnoteringen af Københavns Kreaturkommissionærer og 4) Oprettelsen af et landøkonomisk Rejsebureau.

Sekretær *Hertel*: Jeg antager ikke, at jeg behøver at komme ind paa de Grunde, der har foranlediget Selskabet til at nedsætte de tre første Udvalg. D'Hrr. vil af en Meddelelse i »Tidsskrift f. Landøkonomi« have set, at de var for i Bestyrelsesmødet i Oktober, og De vil have set et kort Referat af de Grunde, der gør deres Nedsættelse ønskelig. De vil ogsaa have set, at Bestyrelsesraadet samstemmede med Præsидiet i Ønskeligheden af, at disse Spørgsmaal blev behandlede, og efter Bestyrelsesmødet i Oktober er de tre Udvalg blevne nedsatte. Da der ikke har været offentliggjort noget om deres Sammensætning, mente Præsидiet, at det havde sin Interesse her at gøre Rede derfor.

Udvalget vedrørende Foranstaltninger til Tuberkulosens Bekæmpelse har faaet følgende Sammensætning: Professor *Bang*, Statskonsulent *Appel*, Statskonsulent *Mørkeberg*, Folketingsmand *P. Th. Nielsen*, Jægermester *Skov*, Tybrind, Landstingsmand *Sørensen*, Saksager, Lensgreve *Wedell* (Formand) og mig som dets Sekretær. Udvalget har allerede holdt et Møde og skal fortsætte i Januar.

Angaaende Nedsættelsen af Udvalget om Fællesnoteringen paa Københavns Kvægtorv henvendte Selskabet sig til De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift, der tidligere, dels alene, dels sammen med Selskabet, har beskæftiget sig med Spørgsmaalet, og spurgte, om de ikke vilde nedsætte dette Udvalg sammen med Selskabet. De svarede, at det vilde de meget gerne, og de har nu valgt som deres Repræsentanter: Lensgreve *Mollke*, Proprietær *Madsen*, Slingerup, Proprietær *L. Nielsen*, Nylandsgaard, og Kreaturkommissionær *N. P. Nielsen*, København. Selskabet har valgt: Veterinærkonsulent *Arup*, Inspektør *Hansen*, Københavns Kvægtorv, Direktør *Junker*, Eksporthandleriet, Odense, medens Kammerherre *Bech* bliver Udvalgets Formand. Ogsaa i det skulde jeg være Sekretær.

Paa Bestyrelsesmødet i Oktober fremkom der det Forslag, at inden man nedsatte det paatænkte Udvalg til at tage Spørgsmaalet om Landbrugets Regnskabsvæsen under Overvejelse, skulde man henvende sig til De samvirkende danske Landboforeninger for at spørge dem, om de sympatiserede med denne Tanke, og i bekræftende Fald om de vilde indvælge et Par Medlemmer. Det gjorde Selskabet da. Men i Mellemtiden indkom der to Skrivelser, den ene fra Foreningen af danske Landbrugslærere, den anden fra Landbrugskandidatforeningen. Begge Foreningerne meddelte, at de i »Tidsskrift for Landøkonomi« havde set, at der var paatænkt at nedsætte et saadant Udvalg, og de anmodede om, at der maatte blive givet dem Lejlighed til at vælge en Repræsentant. Selskabet svarede dem begge, at det saa man gerne, og i Henhold dertil har Landbrugslærerforeningen valgt Forstander *H. P. Larsen*, Malling, og Landbrugskandidatforeningen Konsulent *Duborg*. I Forgaars fik Selskabet Meddelelse om, at De samvirkende danske Landboforeninger havde valgt Statskonsulent *Axel Appel*, Formanden for det jyske Regnskabsudvalg, og Avlsforvalter *Conradsen*, Lundsgaard pr. Kerteminde, der har udgivet forskellige Regnskabsbøger. I Gaar har Selskabet valgt Forstander *Tuxen*, Næsgaard, Forpagter *Sonne* og nuværende Præsident, Professor *Westermann*, der vil fungere som Formand.

Det er maaske lidt at foregribe Sagen, naar der staar, at Udvalget om Oprettelsen af et landøkonomisk Rejse-

bureau er nedsat. Det er det nemlig ikke endnu. Selskabet fik en Gang i Efteraaret en Skrivelse fra Landbrugskandidatforeningen, hvori den meddelte Selskabet, at Foreningen havde nedsat et Udvalg til at tage Spørgsmaalet om et saadant landøkonomisk Rejsebureau under Overvejelse. Dette Udvalg havde afgivet Betænkning til Landbrugskandidatforeningen, hvori det tilraadede, at et saadant Bureau forsøgtes oprettet, men det fremhævede, at Bekostningen rimeligvis vilde blive mellem 1500 og 2000 Kr. om Aaret, og det vilde overskride Landbrugskandidatforeningens Midler. Derfor henstillede Udvalget til Foreningens Bestyrelse, om den ikke paa en eller anden Maade kunde skaffe de fornødne Midler til Veje. Det førte til, at Bestyrelsen rettede en Henvendelse til Landhusholdningsselskabet og spurgte, om det ikke vilde tage Sagen op, og om Landbrugskandidatforeningen maatte faa Lejlighed til at deltage i Forhandlingerne. Vi har nu ofte drøftet Betydeligheden deraf, og i Beretningen i Fjor om Selskabets Virksomhed fremhævedes det m. H. t. Besøget af Udlændinge her i Landet, hvor ønskelig det vilde være at have et saadant Sted at henvise fremmede Rejsende til. Det laa derfor nær, at Selskabet svarede, at det vilde tage Sagen under Overvejelse og derefter indkalde til et Møde, hvori Landbrugskandidatforeningen gerne maatte deltage. Præsidiumet mente nemlig, at det ikke vilde være rigtigt straks at nedsætte et Udvalg, men at man burde høre andre Landbrugsinstitutioners Mening om Sagen, om de kunde bifalde Tanken om et saadant Bureau og eventuelt kunde være villige til at yde Bidrag dertil og i det hele taget høre, hvilke Veje Udvalget eventuelt skulde slaa ind paa, hvilken Opgave der skulde stilles det. Forinden derfor et saadant Udvalg nedsættes, mener Præsidiumet, at man maa indbyde Repræsentanter for en Del Foreninger, der vedrører Landbruget, og spørge dem, om de ikke hver vil sende Repræsentanter ind til et Møde, for at man i Fællesskab i al Almindelighed kunde drøfte Tanken og se, om der var Sympati for Forslaget. Hvis dette viser sig at være Tilfældet, kunde der da nedsættes et Fællesudvalg, der skulde arbejde paa Sagens Realisation. Jeg skal endnu blot tilføje, at man har tænkt sig, at et saadant Bureau dels skulde tage sig af Udlændinges Rejser her i Landet, dels af Danskes Rejser baade i Udland og Indland. Bestyrelsesraadet har tiltraadt

Præsidiets Forslag om at indbyde Repræsentanter for forskellige Foreninger til en saadan foreløbig Forhandling, og man tænker at sende Indbydelse til Landbrugskandidatforeningen, som jo er *primus motor* i Sagen, endvidere til de landøkonomiske Fællesforeninger, til Dansk Skovforening, til De samvirkende danske Haveselskaber, Almindelig dansk Gartnerforening, Dansk Mejeristforening, Dansk Dyrlægeforening, Landinspektørforeningen, Hedeselskabet og eventuelt andre. Vi tænker altsaa paa at faa afholdt et saadant Møde, og hvis der viser sig Stemning for Sagen, da at nedsætte et Fællesudvalg til at søge Opgaven løst.

Landhusholdningsselskabets Medvirken til at føre
Familier, der er flyttede til Hovedstaden,
tilbage til Landet.

Kammerherre *Bech*: Det har tidligere været paa Tale i Selskabet, hvor vanskelig Landbruget er stillet paa Grund af manglende Arbejdskraft, og ikke alene her i Selskabet, men overalt, hvor Landmænd har været samlede, har dette Spørgsmaal været oppe. Samtidig har der været Tider, hvor der i Byerne har været overfyldt af ledige Arbejdere. Disse forskellige Forhold skal jeg ikke komme nærmere ind paa; de er Dem alle vel bekendt. Sidste Vinter var der forholdsvis stor Arbejdsløshed, især i København, og da var det, at de københavnske Menighedsplejer med Pastor *Dahlhoff* i Spidsen interesserede sig meget for at faa saa mange som mulig anbragt ved de Erhverv ude paa Landet, hvorfra de i sin Tid var komne, og som de rimeligvis havde været lykkeligst ved at blive ved. Vi havde i den Anledning et Møde med Pastor *Dahlhoff*, og Resultatet blev, at det besluttedes, at man om dette Anliggende kunde henvende sig til hvert af Bestyrelsesraadets Medlemmer; man vilde saa fra dem faa Svar, om de havde et eller flere Steder, hvor de kunde tænke sig at faa saadanne Folk anbragte. Vi havde betinget os af Menighedsplejerne, at de først og fremmest paa en Maade skulde sigte de Familier, der var Tale om, saa at vi kun fik med saadanne Familier at gøre, om hvilke det kunde antages, at de vilde egne sig til en Omflytning, d. v. s., at de havde bevaret deres Ædruelighed, havde Sans for Landbruget og ikke var bange for at tage fat paa alt forefaldende Arbejde. I Foraaret meldte der sig paa

den Maade 13 Familier gennem Menighedsplejerne, og gennem Bestyrelsesraadet fandtes der 8 Husbonder, som vilde antage 10 Familier. Det viste sig altsaa, at hele Bevægelsen kun var smaat anlagt, det kan ikke nægtes. 5 Familier blev anbragt, 5 ikke. I Forhold til det store Antal arbejdsløse er det naturligvis kun en ganske forsvindende Begyndelse; men det er dog en Vej, som ikke er upassabel, og som kan blive benyttet i højere Grad i Fremtiden. I Efteraaret er der paa samme Maade blevet anmeldt 5 Familier, og der foreligger Tilbud fra 6 Husbonder, 4 Familier er blevne anbragte, og om én føres der endnu Forhandlinger. Det er som sagt kun en meget lille Begyndelse; men jeg kan ikke se andet, end at det er en af de Maader, hvorpaa Samfundet maa træde op for at afhjælpe de Ulemper, som de økonomiske Forhold nu en Gang gør uundgaaelige. For ganske kort Tid siden er det blevet opgjort, at der omkring paa Landevejene i Jylland skulde gaa 8000 Mennesker, der mere eller mindre falder ind under Begrebet Vagabonder. Det er jo frygtelige Tilstande, her er Tale om. Der er fra Pastor *Dahlhoff* og fra dem, der er enige med ham, sket et begyndende Arbejde paa at faa oprettet Anstalter, hvor disse Mennesker kunde blive optaget til Arbejde, altsaa noget lignende som Københavns Arbejdshjem, for saaledes at raade Bod paa den store Ulykke, som det store Tal af 8000 i Jylland saa tydelig illustrerer. Naar vi her i Selskabet har ment at kunne begynde paa denne meget forsigtige Maade, tror jeg det vilde være Selskabet en stor Glæde og Tilfredsstillelse, om det kunde brede sig og tage flere og flere med sig. Det vilde ikke være unaturligt, om man gik uden for Bestyrelsesmedlemmernes Kreds. Det laa jo nærmest for, og vi vil takke dem, fordi de har meldt sig i ikke ringe Tal til at anstille disse Forsøg. Men det vilde være naturligt at gaa videre. Det kunde jo tænkes, at der under en eller anden Form blev givet disse Husbonder en eller anden Hjælp eller Anvisning paa Støtte — hvad den nu kunde bestaa i — for det er ikke ganske morsomt at tage Folk, som — om jeg saa maa sige — Samfundet har kasseret. Imidlertid vilde vi sætte Pris paa, om der her paa Generalforsamlingen blev givet Tilslutning til Tanken, og om De maaske hver især vilde udbrede den i Deres Kreds. Hvis det blev almindelig, som her er prøvet i det smaa, kunde

man faa mange Mennesker anbragte paa langt lykkeligere Maade, end de er den Dag i Dag.

Bestyrer *J. Søegaard*, Skullerupholm: Jeg skal i denne Forbindelse oplyse, at jeg har ansat adskillige Københavnerne ude hos os, og i de fleste Tilfælde er det gaaet rigtig godt. Men der er en Fejl ved det, som den ærede Præsident ikke nævnede, og som jeg har fundet, at vi navnlig skulde have Opmærksomheden henvendt paa, og det er ikke Mændene, men Konerne, om de er fra Landet og vante til at føre Landhusholdning. Mændene er det som Regel gaaet godt med; men passer Konen ikke ind i Forholdene, lider Hjemmet. Jeg skal oplyse, at vi har i adskillige Aar paa den Tid, vi høster, haft Havnearbejdere, og dem har jeg været tilfreds med. Det er Folk, som arbejder godt. Mit Syn paa den Sag er, efter min Erfaring, kun tilfredsstillende. Der har selvfølgelig været nogle, der har skejet ud; men dem finder vi ogsaa blandt vore egne paa Landet.

Jægermester *Sporon-Fiedler*: Jeg har tidligere gjort Forsøg i samme Retning; jeg husker, at jeg averterede i »Berlingske Tidende« om Husmænd, og jeg skrev til de forskellige, der meldte sig og tog et Udvalg af disse Folk. Og jeg husker, at jeg tidligere en Gang fik en, hvis Kone netop havde de Mangler, som Hr. Søegaard nu fremhævede. Manden var henrykt over at komme paa Landet igen; men jo mere henrykt han blev, desto værre blev Konen. Det gik ikke, de tog til Byen igen og endte i Fattigdom. Et Forhold vil jeg endnu pointere, nemlig det, at det er vanskeligt at komme under Vejr med, hvor langt en saadan forhenværende Landarbejder er kommen ind i Bysocialismen. Selvfølgelig faar man ikke ganske oprigtig Svar, naar man spørger; men jeg anser det for at være absolut nødvendigt, hvis man vil omplante dem igen ude paa Landet, at man i hvert Fald gør sig al mulig Umage for at sikre sig imod, at en saadan Mand ikke kommer derud for at lave socialistisk Agitation efter Bysystemet. Man maa lade dem, at det er udmærket; jeg kan ikke noksom beundre det, men jeg vilde forfærdelig nødig have det omplantet paa Landet. Hvis vi ad den Vej, her er Tale om, faar socialistiske Agitatorer ud paa Landet, saa er Sagen, hvor smuk den ellers kan være, ganske overordentlig ødelæggende for Resterne af de gode Forhold, vi har. Derfor vil jeg i hvert

Tilfælde anbefale enhver, som vil gøre Forsøget, at det staar ham ganske klart, at det absolut rummer en meget stor Fare. Jeg kan sige, at jeg har endogsaa haft en socialistisk Baron i min Tjeneste, og det resulterede i en meget kraftig Bladpolemik mellem ham og mig i et socialdemokratisk Blad. Han var nu saa uheldig, at han ikke var vanskelig at pacificere; men der kunde jo være en, som ikke i moralsk Henseende var i den Grad pletfuld, og som det vilde være vanskeligere at isolere.

Sekretær *Hertel*: Jægermester Sporon-Fiedler har fuldstændig Ret. Da vi tog Sagen op i Landhusholdningsselskabet, havde vi ogsaa Øje for den samme Fare. Og i de mundtlige Forhandlinger, vi derefter havde med Pastor Dahlhoff, var det første, vi spurgte ham om, inden vi gik videre: Hvilke Garantier kan De skaffe os for, at vi ikke kommer til at anbefale Bestyrelsens Medlemmer, at de af filantropiske Grunde tager ud paa Landet Agitatorer eller Folk med smitsomme Sygdomme o. s. v.? Hvilke Garantier vil De skaffe os? Dertil svarede Pastor Dahlhoff: Vi skaffer al den Garanti, vi overhovedet kan fremskaffe, gennem Menighedsplejerne. Ingen Familie bliver anbefalet til Landhusholdningsselskabet, før vi gennem ca. $\frac{1}{2}$ Aar har Erfaring for dens Levesæt. De har gennem mange Aar haft saa udmærkede Undersøgere som Diakonisser og Folk, der er stærkt grebne af filantropiske Ideer, og ført naar de siger god for Vedkommende, kommer de til Landhusholdningsselskabet med Anmodning om Ansættelse. Deri ligger jo ingen absolut Garanti; thi ingen Mennesker kan ransage Nyre og Hjerter og se, hvad der bor inderst inde; men nogen Garanti er der dog for, at vi ikke faar at gøre med Udskud eller Agitatorer eller Folk med smitsomme eller ækle Sygdomme o. s. v. Maa jeg i Kontinuitet af, hvad der er sagt om Ønskeligheden af, at denne Tanke kommer videre frem, sige, at hvis nogen af D'Hrr. ønsker at faa sendt en Liste over disse Arbejderfamilier — jeg antager, at vi til Sommer atter faar Tilbud om en Del — saa vær saa elskværdig at opgive Adresserne til Landhusholdningsselskabet; saa kan vi sende dem Fortegnelserne, ligesom vi sender dem til Bestyrelsesraadets Medlemmer. Derved faar De Oplysninger om vedkommende Familier og kan saa eventuelt entre. Naar vi ikke har udsendt Oplysningerne i større

Antal, kommer det af, at man ikke kan sende Oplysninger ud til Mennesker i hundredevis, naar man kun faar en halv Snes Anmodninger om at skaffe Familier i Plads.

Jægermester *Sporen-Fiedler*: I det Øjeblik, Menighedsplejerne gennem $\frac{1}{2}$ Aar følger saadanne Familier, inden de bliver anbefalede, vil jeg rigtignok ogsaa anse det for en relativt meget betydelig Garanti. Det faldt mig ikke ind, at man havde et saa indgaaende Kendskab til dem.

Sekretær *Hertel*: D'Hrr. der har faaet Fortegnelsen tilsendt, vil vide, at vi som Regel ogsaa faar Oplysninger om Konen: om hun kan malke og er vant til Landbrugsarbejde.

Uddeling af Hædersbelønninger for Landarbejdere og Tyende paa Landet.

Sekretær *Hertel*: Om denne Sag kan jeg fatte mig i Korthed. D'Hrr. har set af Referatet fra Bestyrelsens Oktobermøde, at Selskabet nu har besluttet sig til at foranstalte en Duelighedsbelønning for Landarbejdere og Tyender paa Landet. Vi fik Midlerne dertil fra Julius Skrikes Stiftelse i Aaret 1900, det var nogle Hundrede Kroner, som nu gennem Renter er summeret op til saa meget, at Selskabet kan lade præge en Medaille og hvert Aar lade den uddele i 10 Eksemplarer. Sagen forelagdes Bestyrelsen i Oktober, og den mente ikke, at det skulde være nogen stor Foranstaltning, men at man bare vilde have et Omraade, hvor Selskabet aarlig kunde belønne nogle dygtige, pligttro og trofaste Arbejdere. Selv om en saadan Medaille ikke uddeles i stort Antal, er den dog til Glæde, hvor den kommer. De Regler, hvorefter Selskabet har vedtaget, at denne Medaille skal uddeles, er følgende:

1.

»Selskabet lader præge en Medaille, der paa den ene Side bærer Selskabets Bomærke, paa den anden Side følgende Indskrift: »Hæderspris for Landarbejde«. Tildelt N. N. . . . 19 . . .«

2.

»Medaillen tilkendes, efter Indstilling af Landbrugets lokale Foreninger, Tyender paa Landet og Landarbejdere (Mænd og Kvinder), der har vist særlig Dygtighed i et eller flere til Landbrug, Havebrug eller Skovbrug hørende Fag og har præsteret lang og tro Tjeneste.«

3.

»Der uddeles foreløbig indtil 10 Medailler aarlig. Medaillen præges i Solv og ledsages af Selskabets Diplom.«

Præsidiet og Bestyrelsesraadet satte foreløbig 10 Medailler om Aaret; det er som en Slags Prøve; det er jo noget aldeles ukendt, vi her staar overfor, og vi maa først vide, hvordan Foranstaltningen virker. Viser der sig Trang til flere Medailler om Aaret, bliver Udgiften dertil ikke stor, da vi har Stemplerne.

4.

»En Gang aarlig i Januar Maaned udsender Selskabet til Landbrugets lokale Foreninger Meddelelse om Medaillens Indstiftelse og om Reglerne for dens Uddeling med Anmodning om, at Foreningens Medlemmer maa blive gjort bekendt hermed. Indstillinger, ledsaget af fornødne Oplysninger, derunder Anbefalinger fra Husbonder, og med den stedlige Landboforenings eller Sogneraadets Erklæring, indsendes til Det kgl. danske Landhusholdningsselskab gennem en Forening inden Udgangen af Maj Maaned.«

5.

»Indstillingerne fremlægges til Behandling og Afgørelse i et Møde af Selskabets Præsidium og Belønningsudvalg.«

Præsidiet vilde gerne have Belønningsudvalget knyttet til denne Uddeling; her skulde Ansøgningerne prøves, og Udvalget og Præsidiet skulde i Forening uddele Medaillerne.

Indsamling af Oplysninger om den landøkonomiske Undervisning i Udlandet.

Sekretær *Hertel*: Den første, der henlede Opmærksomheden paa Ønskeligheden af at faa denne Sag frem, var Professor *Boggild*, der en Gang sagde, at han paa Rejser havde faaet Indtryk af, at den landøkonomiske Undervisning i mange Stater var mere vidt forgrenet end her, og at der blev ydet store Tilskud dertil — noget som vi stod mere eller mindre ukendt med her hjemme. Han henstillede derfor, om Selskabet ikke vilde søge at fremskaffe saadanne Oplysninger fra en Del Kulturstater og derefter bearbejde og offentliggøre dem. Han mente, at det vilde være meget lærerigt, og deri maatte Selskabet give ham Ret. Men det stod Selskabet klart, at man maatte gaa rationelt til Værks; det kunde ikke nytte at give sig til at studere 30—40 forskellige udenlandske Land-

brugsblade og pille ud af dem, hvad man syntes brugbart; det vilde kun blive tilfældigt Stykværk. Heller ikke vilde det kunne nytte Selskabet at skrive til de forskellige udenlandske Landbrugsinstitutioner. Fra nogle fik man maaske gode Oplysninger, men fra andre maaske lidet tilfredsstillende. Selskabet henvendte sig derfor til Udenrigsministeriet og gjorde det bekendt med Selskabets Ønske og den Betydning, det vilde have at faa saadanne Oplysninger indsamlet, og spurgte Ministeriet, om det vilde være Selskabets behjælpeligt dermed. Udenrigsministeriet svarede med stor Elskværdighed, at det vilde det gerne, men det bad Selskabet at præcisere Spørgsmaalene saa koncist og kortfattet som muligt i Form af et Spørgeskema; saa vilde Ministeriet sende det ud til sine Embedsmænd i de forskellige Lande. De Lande, hvorfra Selskabet dels har faaet, dels venter at faa Svar er: Norge, Sverige, Preussen, Sachsen, Baden, Oldenburg, England, Irland, Skotland, Frankrig, Holland, Belgien, De forenede Stater i N. A., Kanada, Australiën og Japan, altsaa saa godt som fra hele Jordkloden. Der ligger alt i Selskabet et betydeligt Materiale, som nu skal bearbejdes. Hvorledes det skal offentliggøres, er der endnu ikke taget nogen Bestemmelse om, men Bearbejdelsen vil sikkert tage betydelig Tid.

C. Forslag fra Præsidiets.

Virksomhedsplan for Aaret 1911—12.

Budget for Aaret 1911—12.

Kasserer *H. C. Larsen*: Der findes paa D'Hrr.s Pladser omdelt Eksemplarer af Forslag til Virksomhedsplan og Budget for Aaret 1911—12. I Virksomhedsplanen er der ingen Forandring foreslaaet. Heller ikke i Forslaget til Budget er der store Forandringer; de enkelte Smaaforandringer, der er, skal jeg nu tillade mig at gøre opmærksom paa, idet jeg beder bemærket, at det Budget, der gælder for indeværende Aar, staar opført i de to første Kolonner, men Forslaget til Budget for næste Aar staar i de to næste Kolonner. De første 19 Konti er ganske uforandrede, som de gælder for indeværende Finansaar. Først under Konto 20, »Lønninger og Enkeunderstøttelser« er der en lille Nedsættelse paa 30 Kr. til Pension

for Bud Andersens Enke. De 30 Kr. fragaar, fordi hendes Børn nu er vokset til; saa skal den Understøttelse, de har faaet, falde bort, efter de Regler, der gælder for Pensioneringen. Under Konto 21, »Husleje og Inventarium«, er der en Forhøjelse paa Indtægtssiden paa 300 Kr. Det ligger i, at Foreningen »De danske Atlanterhavsøer« som har Kontor i Selskabets Lokaler, fra indeværende Aar har ydet en Husleje-godtgørelse paa 300 Kr. for sit Kontorlokale.

Det vil under *B* ses, at der er budgetteret en Afskrivning paa Selskabets Gæld med 1500 Kr. Denne Gæld ventes til 1. April næste Aar at være 3000 Kr., medens den d. 31. Marts 1912 ventes at være nedbragt til 1500 Kr.

Endvidere er der under Konto II.2 en lille Forhøjelse paa 11 Kr., foranlediget ved, at Kapitalen er anbragt paa anden Maade end hidtil, saa at der er indvundet $\frac{1}{4}$ pCt. mere i Rente, end der faas i indeværende Aar. Endelig er der udgaaet en tidligere Konto 13, det Denckerske Legat, idet Enkefru Dencker er afgaaet ved Døden, hvorefter dette Legats Administration er overgaaet til de samvirkende danske Landboforeninger.

Det hele Budget balancerer med 98 198 Kr., og jeg kan oplyse, at det i Dag er vedtaget i Selskabets Bestyrelsesraad til Forelæggelse for Generalforsamlingen i den Form, hvori det her foreligger.

Den ledende Præsident: Er der nogen, der har noget Spørgsmaal at rette vedrørende disse to, nu forelagte Sager? (Ophold.) Da det ikke er Tilfældet, vil jeg betragte saavel Virksomhedsplanen som Budgettet for det kommende Aar som vedtaget.

Hermed er Generalforsamlingen hævet.

Udkomne Bøger.

Ost og Osteproduktion. Af cand. polyt. *G. Ellbrecht*, Konsulent for Det kgl. danske Landhusholdningsselskab. 264 Sider. Pris 6 Kr. (G. B. N. F. Københ.)

Denne rigt illustrerede Bog falder i to omtrent lige store Afsnit, en almindelig Del, omhandlende Redskaberne, Lokalerne og Principperne i Ostelavningen, og en speciel Del, hvori der findes en nærmere Redegørelse for Tilvirkningen af nogle af de vigtigste Ostesorter.

Overalt mærker man, at Forfatteren har haft Lejlighed til selv at studere Fremstillingsmaaderne, og man maa derfor saa meget desto mere beklage, at han ikke i endnu højere Grad meddeler os sine Iagttagelser. Bogen er paa enkelte Steder alt for kortfattet. Den store Mangel paa System virker ogsaa stødende, saaledes findes faste og bløde Oste, Surmælks- og Løbeoste opførte i aldeles vilkaarlig Rækkefølge. Ikke desto mindre kommer Bogen fuldt paa Højde med de tilsvarende udenlandske Værker, og er saaledes godt egnet til at vække Interesse for Ostesagen herhjemme. Naar vi hidtil jævnligen har lidt Tab ved Ostelavning, saa er det ikke udelukkende Konjunkturernes Skyld, men ogsaa ofte Mangel paa Kendskab og Erfaring, thi det er ikke saa lidt vanskeligere at fremstille god Ost end at lave godt Smør. Det vil derfor være at ønske, at Konsulent *Ellbrechts* Bog maa blive grundig studeret af alle danske Mejerimænd.

Orla Jensen.

Beretning om lokale Markforsøg, udførte i Sommeren 1910 af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift ved Konsulent *Aage Madsen-Mygdal*. 103 Sider. (Andelsbogtrykkeriet. Odense.)

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeningers Aarbog 1910. Ved *Severin Jørgensen*. 165 Sider. (Konrad Jørgensens Bogtrykkeri. Kolding.) Det fremgaar af Aarbogen, at Fællesforeningen i 1909 havde en Omsætning af ca. 42 Mill. Kr. og et Nettooverskud af over 2 Mill. Kr., og at den nu ejer en Formue af $5\frac{3}{4}$ Mill. Kr. Den 31. Decbr. 1909 var der i Fællesforeningen indmeldt 1224 Brugsforeninger med 174,000 Medlemmer.

Vejledning i Landbruksregnskab. Av *Haakon Five*. Utgit av »Det kgl. Selskap for Norges Vel«. 147 Sider. (Grøndahl & Søns Bogtrykkeri. Kristiania.)

Staldgødningen og dens Opbevaring. Af *Niels Anton Hansen*. 6. Hefte af »Husmandens Haandbog«. 43 Sider. (Centraltrykkeriet. Slagelse.)

Beretning om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Sjælland 1910. Samlet og bearbejdet af De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved Konsulent *O. H. Larsen*. 402 Sider. (De samvirk. Landboforeninger i Sjællands Stift. Københ.)

Aarsoversigt over Smørudstillingerne for 1910. Af Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. 46 Sider. (August Bangs Forlag. Københ.) — Af Beretningen fremgaar det, at der har været indkaldt i 1910 til Smørudstillingerne 2973 Tredinger Smør. Af disse havde 2924 Tredinger — eller 98.4 pCt. — en Vandprocent fra 11 til 16, medens 49 Tredinger — eller 1.6 pCt. — havde over 16 pCt. Gennemsnitsprocenten for alle Tredingerne var 14.14 pCt., hvilket er ca. $\frac{1}{10}$ pCt. lavere end i det foregaaende Aar og ligeledes $\frac{1}{10}$ pCt. lavere end Gennemsnittet for de foregaaende 5 Aar. Det største Vandindhold, som overhovedet er iagttaget ved Smørudstillingerne, blev fundet i 1910, nemlig 24.5 pCt.!

Beretning om Foreningen af jyske Landboforeningers 36. Delegeretmøde i Aarhus den 18. og 19. November 1910, samlet af Foreningens Sekretær. 213 Sider + Bilag. (Aarhus.)

Stambog over Heste af jysk Race. Hopper. I. (2. Udgave) og X. Af *J. Jensen*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 324 Sider og 370 Sider. (Aarhus.)

Stambog over Heste af jysk Race. Hingste. XVII. Af *J. Jensen*. 43 Sider. (Aarhus.)

Stambog over Tyre af jysk Race. XVIII. Af *Axel Appel* og *S. P. Petersen*. 172 Sider. (Aarhus.)

73. Beretning fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg: **A. Forsøg over Vandindholdet i Svinefedt fra Svineslagterierne.** **B. Undersøgelser over „Grevkagernes“ Fedtindhold.** **C. Forsøg med Afsmeltning af Sæbefedt.** 28 Sider. 50 Øre. (Aug. Bangs Bogh. København.)

Beretning om det 24. fynske Delegeretmøde i Odense den 26. November 1910. Udarbejdet af De samvirk. fynske Landboforeningers Sekretær. 163 Sider. (Odense.)
